

Boek van de maand

Naar een dienst van bevrijding?

A.N. Hendriks

Lange tijd is er onder invloed van de moderne wetenschap weinig aandacht geweest voor de wereld van de boze geesten. Het gesloten wereldbeeld van de natuurwetenschappen liet geen ruimte voor een onzichtbare, geestelijke werkelijkheid. De laatste decennia is daar een keer in gekomen. Films, stripboeken en cursussen demonstreren dat ook moderne mensen weer willen weten van een wereld van geesten achter en boven wat onze ogen zien. Het occulte is weer in. Ook in christelijke kring is de aandacht voor het aandeel van de duivel verlevendigd, met name door de bekende romans van Frank Peretti, DE DUISTERNIS AANWEZIG en LICHT DOOR DE DUISTERNIS.

Nog niet zo lang geleden verscheen een bundel met bijdragen van auteurs uit reformatische kring, waarin gepoogd wordt bijbelse antwoorden te geven op de beïnvloeding door boze geesten en occulte praktijken, en gepleit wordt voor pastoraat van bevrijding. Ik wil naar aanleiding van deze bundel enkele zaken aanstippen.

De invloed van de duivel

Ik waardeer dat de auteurs zo nadrukkelijk aandacht vragen voor de invloed van boze geesten. De Here waarschuwt zijn volk uitdrukkelijk zich niet in te laten met occulte praktijken (vgl. Deut. 18:9-14). Wanneer het allemaal boerenbedrog is, is zo'n ernstig verbod moeilijk te plaatsen. We mogen aannemen dat er in deze occulte praktijken boze geesten werkzaam zijn, voor wie de Here zijn volk waarschuwt. Opmerkelijk namelijk is dat er gesproken wordt over het ondervragen van een 'waarzeggende geest' (vers 11). Israël moet niet te rade gaan bij de stemmen van boze geesten, maar moet luisteren naar de profeet die de Here geeft (vers 15). Het 'bovennatuurlijk wezen' (vgl. 1 Sam. 26:13) dat de tovenares te Endor ziet opkomen, zal ook een boze geest zijn geweest, die zich voordeed als de oude Samuël.

Dat boze geesten mensen kunnen beïnvloeden, horen wij wanneer we lezen dat satan David aanzette om Israël te tellen (1 Kron. 21:1), dat een boze geest Saul angst aanjoeg (1 Sam. 16:14) en dat een leugengeest uitgestuurd wordt om Achab te verleiden (1 Kon. 22:22). In het boek Daniël ontmoeten wij 'de vorst van het koninkrijk der Perzen' (Dan. 10:13). Daarmee wordt een boze geest aangeduid die kennelijk tot taak had het Perzische volk tegenover de Joden op een ongunstige manier te beïnvloeden.

Hoezeer demonen macht kunnen uitoefenen over mensen, horen wij vooral in het Nieuwe Testament. De Here Jezus spreekt over de 'legermacht van de vijand', die kwaad kan doen (Luc. 10:19) en over onreine geesten die bezit nemen van een mens (Mat. 12:45). Paulus doordringt ons ervan dat wij te worstelen hebben, niet tegen mensen, maar tegen de boze geesten in de hemelse gewesten (Ef. 6:12). Hij spreekt over de werking van de satan met allerlei krachten, tekenen en bedrieglijke wonderen (2 Tess. 2:9). In Openbaring 9 lezen wij hoe Johannes ziet dat 'de put van de afgrond' geopend wordt en boze geesten in de gedaante van sprinkhanen met steekwapens als schorpioenen op de mensheid worden losgelaten. In Openbaring 12 horen we dat de duivel met zijn engelen op de aarde werd geworpen. En in Openbaring 16 ziet de apostel drie onreine geesten als kikvorsen uitgaan om de mensen enthousiast te maken voor de grote oorlog.

Juist het laatste bijbelboek brengt ons onder de indruk van de enorme activiteit van de duivel en zijn trawanten. Hij is naar de mensen toegekomen ‘in grote grimmigheid, wetende dat hij weinig tijd heeft’ (Op. 12:12).

Bezetenheid

Dat boze geesten macht over mensen kunnen hebben, zien wij met name in wat het Nieuwe Testament ons verhaalt over de genezing van *bezetenen*. Daarbij ontdekken wij dat er gradaties zijn. De ene geest is ‘bozer’ dan de andere (Mat. 12:45). Iemand kan in de greep zijn van één boze geest (Mar. 1:23), maar ook in de greep van zeven boze geesten (Luc. 8:2). Zelfs een legioen van demonen kan een mens kwellen (Luc. 8:30). We horen hoe boze geesten mensen brengen tot agressief gedrag (Mat. 8:28) en hen tot levensbedreigende daden voeren (Mat. 17:15).

Heel opmerkelijk is dat bepaalde ziekteverschijnselen in verband worden gebracht met de inwerking van boze geesten. Zo lezen we over een vrouw die ‘een geest van zwakheid’ had en die door de satan achttien jaar gebonden was (Luc. 13:11 en 16), over een ‘stomme en dove geest’ (Mar. 9:25), over een bezetene ‘die blind en stom was’ (Mat. 12:22) en over een maanzieke die gekweld werd door een boze geest (Mat. 17:15 en 18).

In ons spreken over ziekten en kwalen zijn wij het zicht op het aandeel van de duivel wel wat kwijt geraakt. Maar in het Nieuwe Testament vinden wij het verband tussen ziekte en de boze geesten heel duidelijk. In Lucas 4:40 lezen wij dat men ‘zieken, lijdende aan allerlei kwalen’ tot Christus bracht, terwijl in vers 41 gezegd wordt: ‘Van velen voeren ook boze geesten uit.’ In Handelingen 5:16 is in één adem sprake van ‘zieken en door onreine geesten gekwelden’. In Handelingen 11:38 vat Petrus het werk van Christus zo samen: ‘Hij is rondgegaan, weldoende en genezende allen, die door de duivel overweldigd waren; want God was met Hem.’

Het is niet eenvoudig in kaart te brengen hoe bezetenheid zich manifesteerde. Niet altijd was het slachtoffer agressief en gevaarlijk (vgl. Mar. 1:23; Mat. 9:32). Het feit dat de schriftgeleerden suggereerden: Jezus heeft een onreine geest (vgl. Mar. 3:30), bewijst dat een bezetene niet altijd pathologische verschijnselen vertoonde, zoals bijvoorbeeld de maanzieke jongen (vgl. Mat. 17:15). Er blijven rond de bezetenen waarover wij in het Nieuwe Testament horen, veel vragen onbeantwoord.

Eén ding is wel duidelijk: we moeten onderscheid maken tussen hen die lijden vanwege een onreine geest én hen die beheerst worden door een of meerdere boze geesten. De situatie van de laatsten wordt getypeerd door het *daimonizestai* (vgl. Mar. 1:32; Mat. 8:28), terwijl voor de toestand van de eersten *enochleisthai* (vgl. Luc. 6:18; Hand. 5:16) wordt gebruikt. Het eerste werkwoord spreekt van een door een demon *gedomineerd* worden, het tweede van een door een demon *gekweld* worden. Demonen kunnen mensen met ziekte en handicap plagen, ze kunnen mensen ook bewonen (vgl. Mat. 12:44,45) en beheersen. Wanneer het gaat om een beheerst worden, dan kunnen we spreken van een bezetene of van bezetenheid.

Er is nog altijd onzekerheid over de vraag: waarom manifesteerde die bezetenheid zich juist zo in de tijd van Jezus’ optreden? Het is niet denkbeeldig dat dit met zijn optreden te maken had. In dat optreden brak het koninkrijk der hemelen zich baan. Dit kan geleid hebben tot een verhevigd offensief vanuit de hel. Ook is denkbaar dat deze bezetenheid dienstbaar moest zijn om de macht van Christus zichtbaar te maken. Juist de overwinning op de boze geesten mocht dan het bewijs zijn dat Hij de Sterkere is, die de buit aan de boze ontrooft (vgl. Luc. 11:22), en dat het koninkrijk in en met Hem gekomen is (vgl. Mat. 12:28).

Hoe het ook zij, in elk geval toont Jezus in de demonenuitwerpingen en in vele genezingen dat de duivel met zijn trawanten zijn machtspositie kwijt is (vgl. Luc. 10:18) en dat Hij

mensen uit de macht van de boze verlost. Een macht, die zich ook kan openbaren in allerlei ziekte en kwaal.

Dienst van bevrijding

Het wordt tijd dat ik aandacht geef aan de desbetreffende bundel. Ik concentreer me op het hart van wat naar voren wordt gebracht. Ik ga voorbij aan wat verhaald wordt uit de geschiedenis van de Vroege Kerk, uit de Middeleeuwen en uit de Reformatie, hoe boeiend dat ook is. Ik ga ook niet in op de lezenswaardige bijdrage van psychiater W.Chr.F. de Vries. De auteurs zijn het allemaal erover eens dat er ook *nu* nog sprake kan zijn van demonische gebondenheid. Over de oorzaken daarvan klinkt in de bundel geen eenstemmig geluid. Meestal wordt gewezen op het zich hebben ingelaten met occulte praktijken, maar er zijn ook auteurs die wijzen op vervloeking die door anderen zijn uitgesproken, vervloeking die soms reeds het voorgeslacht getroffen hebben (p. 163 en p. 172). P.A. Siebesma voegt daar nog aan toe: ‘Als een christen op geen enkele wijze overwinning kan behalen over een bepaalde zonde in zijn leven, hoewel hij daar wel naar streeft, kan dat wijzen op een demonische beïnvloeding op dit terrein van zijn leven’ (p. 163). Psychiater De Vries is voorzichtig: ‘Vanuit de levensgeschiedenis *kunnen* er aanwijzingen zijn voor occulte belasting’ (p. 150).

Hier wil ik al meteen een kritische kanttekening plaatsen. De schrijvers hebben het wel over ‘occulte belasting’, maar geven niet aan wat wij ons daar nu precies bij moeten voorstellen. Je kunt de duivel ‘voet geven’ (Ef. 4:26). Je kunt hem in je leven toegang verlenen. Maar leidt dat tot een *toestand* waarop je het plaatje kunt plakken: occult belast? Waar lees je in de Schrift over zo’n occulte belasting die (n.b.!) zelfs doorwerkt in de geslachten? Hebben vervloeking zulk een kracht? Góds vloekwoord heeft kracht. Maar waar leert de Schrift ons te vrezen voor vervloeking van mensen? Het lijkt mij allemaal te *magisch* gedacht. De Vries maakt duidelijk dat bezetenheid niet via een *medische* diagnose te ontdekken is. Hij schrijft dan ook: ‘Het vaststellen van een bezetenheid of demonische beïnvloeding is een geestelijke zaak. Door de gave van de Heilige Geest, vooral door de gave van de onderscheiding van geesten, kan de aanwezigheid van demonie worden vastgesteld’ (p. 147). Deze mening vinden we de hele bundel door. Het is de gave van de *onderscheiding van de geesten* (vgl. 1 Kor. 12:10), die in staat stelt om vandaag vormen van bezetenheid te onderkennen.

Het is niet onaardig bedacht, maar ik geloof er niets van. Paulus spreekt over deze gave in het geheel niet in verband met bezetenheid, maar in verband met de *profetie*. De geesten van de profeten moeten beproefd worden (vgl. 1 Joh. 4:1). De gave van de onderscheiding van de geesten mocht de gemeente behoeden voor valse profeten (vgl. 1 Joh. 4:2).

De laatste twee bijdragen voeren een pleidooi voor een ‘pastoraat van bevrijding’ en een ‘dienst van bevrijding’. Aanbevolen wordt om in teamverband te bidden voor mensen met demonische gebondenheid. M.J. Paul geeft aanwijzingen hoe het in de praktijk van een plaatselijke gemeente kan komen tot ‘de dienst der bevrijding’. Stel het rustig vanuit de Schrift aan de orde bij kerkenraad en gemeente. Het gebed is hier onmisbaar. Het gebed om de verlichting van de Heilige Geest of Hij een eventuele binding aan het licht wil brengen. Ook het gebed om bevrijding van een gebondene. Daarbij moet Jezus’ naam worden genoemd. Zelfs mogen demonen bevólen worden uit te gaan in de naam van de Heer. Wanneer bijbelgedeelten over ziekte en bevrijding niet aan de orde gesteld kunnen worden, moet de diagnose gesteld worden dat de gemeente ziek is (p. 175). Volhardend onderwijs uit de Schrift is dan de remedie.

Marcus 16:17,18

In de bundel wordt herhaaldelijk op de belofte in Marcus 16:17 en 18 gewezen, ten bewijze dat ook nu nog boze geesten in de naam van Jezus uitgedreven kunnen worden. Men vergeet echter dat de Here Jezus deze belofte van tekenen die de gelovigen zullen volgen, in een *bepaald kader* gegeven heeft. De apostelen moeten met het Evangelie de wereld in (vers 15,16). De ‘gelovigen’ over wie de Heiland spreekt, zijn mensen die zelf onderweg zijn. Op hun reis met het Evangelie zullen de beloofde tekenen hen volgen. Het gaat in de verzen 15 en 17 om tekenen waardoor gelovige predikers begeleid worden tijdens de opmars van het Evangelie naar de hele wereld.

Hier is niet een belofte die geldt voor alle gelovigen zonder meer. Daarbij mogen wij niet vergeten dat de prediking van het Evangelie ‘in de hele wereld’ - het kader voor de tekenen - een zaak is die volgens het Nieuwe Testament zich voltrekt in de tijd van de apostelen (vgl. Rom. 1:5; 16:26; Kol. 1:23; 2 Tim. 4:17). Dit betekent dat het geheel van Marcus 16:15-20 ziet op de *apostolische* tijd. De tekenen volgden, zo verkondigt Handelingen ons (vgl. 5:12; 8:13; 9:34; 16:18).

Het is opmerkelijk dat Paulus bij het noemen van de gaven van de Geest (vgl. Rom. 12:6-8; 1 Kor. 12:8-11) niet spreekt over het uitdrijven van demonen. Even opmerkelijk is het ook dat de apostel daarover zwijgt, wanneer hij in Efeziërs 6 uitvoerig handelt over de strijd met de boze geesten. Ook in de pastorale brieven lezen wij niets over een dienst van bevrijding. Jakobus weet wel van oudsten die bij het ziekbed geroepen worden om een gebed uit te spreken en met olie te zalven in de naam van de Heer, maar rept niet van het losmaken uit demonische bindingen (vgl. Jak. 5:14,15).

Er zou nog meer te noemen zijn, maar ik moge hier verwijzen naar wat ik schreef over de *heilshistorische* plaats van de ‘tekenen en wonderen’, waarover wij lezen in Handelingen.(1) Het is niet toevallig dat wij de dienst van de bevrijding juist bij pinkstergroepen en charismatisch bevlogenen aantreffen. Het hangt diep samen met de manier waarop zij Handelingen lezen en teksten als Marcus 16:17 en 18 verstaan. Ik vind het een omissie in de genoemde bundel dat men zich niet confronteert met wat daar uit gereformeerde kring tegenin is gebracht.

Wij moeten niet in het spoor dat de auteurs bepleiten. Ik kan het niet anders zien dan dat hier een onschriftuurlijke weg gewezen wordt.

Tenslotte

Ik sprak al mijn waardering uit dat in de bundel nadrukkelijk aandacht wordt gevraagd voor de invloed van boze geesten. De demonie is misschien wel wat verwaarloosd in onze theologische bezinning. Wij hebben met boze geesten te maken. Het Nieuwe Testament waarschuwt ons om de invloed van de duivel en zijn trawanten niet te miskennen. Het verkondigt ons ook, hoe demonische machten de mensen in hun greep proberen te krijgen. De Openbaring aan Johannes dient, wat dit betreft, meer aandacht te hebben dan ze vaak heeft. Wij worden niet geroepen tot duiveluitbanning in een dienst van bevrijding. Jakobus roept ons wel op de boze te weerstaan (Jak. 4:7). Paulus onderwijst ons hoe wij dat kunnen: ‘Doet de wapenrusting Gods aan...’ (Ef. 6:11). Hij wijst daarbij o.a. op het zwaard van de Geest, dat is het Woord van God, en op het gebed.

In een tijd van toenemende demonische agressie (vgl. Op. 9; 12; 16) is het van levensbelang bewapende christenen te zijn. Dan is er de bemoediging: ‘Ik heb u geschreven, jongelingen, want gij zijt *sterk* en het Woord Gods blijft in u en gij hebt de boze overwonnen’ (1 Joh. 2:14).

N.a.v. M.J. Paul (red.), GEESTELIJKE STRIJD. DEMONIE EN BEVRIJDING IN CHRISTELIJK PERSPECTIEF, Zoetermeer (2002), 199 pag. ISBN 90 239 1167 9. Prijs € 15,90.

Noot:

¹ Vgl. A.N. Hendriks, DIE IN DE WAARHEID LEIDT. BIJDRAGEN OVER DE HEILIGE GEEST EN ZIJN WERK, Heerenveen (2002), p. 96v.